

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ОХОРОНИ ҐРУНТІВ УКРАЇНИ»

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Міжнародна діяльність ДУ «Держґрунтохорона» – це обмін досвідом між українськими і зарубіжними організаціями у сфері оцінки, моніторингу і охорони родючості ґрунтів.

У 2008 році тоді ще Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів «Центрдержродючість» у рамках короткострокової міжурядової програми (G2G.nl-short, Government to Government), основною метою якої є зміцнення зв'язків між органами влади Нідерландів та урядовими організаціями країн-сусідів – членів ЄС, реалізовано проєкт «Гармонізація національних стандартів щодо моніторингу стану земель відповідно до вимог ЄС, включаючи розширення списку параметрів (фізичних, хімічних, мікробіологічних) і забезпечення ефективності показників якості ґрунту».

Термін реалізації: 01.05.2008–30.10.2009

Донор: Королівство Нідерландів

Виконавець: Національний інститут охорони здоров'я громадськості та навколишнього середовища Нідерландів

Бенефіціар: Міністерство аграрної політики України

Реципієнт: Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів «Центрдержродючість» (код ЄДРПОУ 25835792)

Етапи:

1. Візит голландських спеціалістів до України для остаточного визначення діяльності в рамках проєкту та його результатів.
 2. Збирання та обробка даних в Україні щодо моніторингу якості ґрунтів.
 3. Навчальний візит українських спеціалістів до Нідерландів.
 4. Дослідження на конкретному прикладі.
 5. Остаточний візит голландських експертів до України.
- Підбиття підсумків. Остаточний звіт.

Цілі та зміст:

Розроблення методології моніторингу якості ґрунту, навчання українських спеціалістів у сфері (а) розроблення програми моніторингу якості ґрунту (із концентрацією уваги на фосфорі та важких металах) для складання карт забруднень та визначення тенденцій змін і (б) аналізу результатів моніторингу та порівняння результатів із стандартами якості довкілля.

Результати:

Під час першого візиту до України голландських експертів з моніторингу ґрунтів (26–28 травня 2008 р.) проведено ряд заходів (семінар, засідання круглого столу, робоча зустріч у Чернігівському центрі «Облдержродючість»), у ході яких вони ознайомилися з ґрунтово-кліматичними умовами України, якісним станом ґрунтів та існуючою в Україні системою його контролю. У результаті цих заходів визначено проблеми та актуальні питання якісного стану ґрунтів України, системи їх моніторингу і діяльності головної державної установи «Центрдержродючість».

У рамках другого етапу проєкту українські експерти з моніторингу ґрунтів (5 осіб) відвідали Королівство Нідерландів (29 вересня – 2 жовтня 2008 р.), під час якого вони ознайомились з природними умовами Королівства Нідерландів, зокрема ґрунтовими, існуючими ризиками забруднення об'єктів довкілля, системою моніторингу ґрунтів, чинними законодавчими та нормативно-правовими актами у сфері охорони ґрунтів Нідерландів, інститутами та установами, діяльність яких спрямована на охорону ґрунтів. Проведено навчальний тренінг для українських спеціалістів з питань гармонізації української системи моніторингу якості ґрунтів з вимогами ЄС.

Під час третього етапу проекту (19–22 січня 2009 р.) за участю голландських експертів на базі Державного технологічного центру охорони родючості ґрунтів проведено науково-практичний семінар на тему «Удосконалення мережі моніторингу ґрунтів та оцінки ризиків», на якому голландською і українською сторонами зроблено доповіді. Українські експерти ознайомилися з проектом Рамкової Ґрунтової Директиви ЄС та можливими її наслідками для України у разі вступу до Європейського Союзу. Директиву спрямовано на захист та

збереження можливостей ґрунтів виконувати природні, економічні, соціальні та культурні функції. Для країн-членів ЄС прийняття цієї Директиви означає вжиття певних заходів, зокрема прийняття нормативно-правових актів, які б приводили у відповідність політику країни із загальною стратегією Спільноти. Також українські експерти ознайомилися з можливими наслідками прийняття Директиви для політики Королівства Нідерландів та масштабами врегулювання існуючих проблем цим документом.

У рамках завершального четвертого етапу проекту голландські експерти мали візит до України (14–17 жовтня 2009 р.). У державній установі «Центрдержродючість» проведено семінар (16 жовтня) та засідання круглого столу (17 жовтня), на яких підбито підсумки щодо діяльності в рамках проекту та визначено напрями подальшого співробітництва України та Королівства Нідерландів у сфері охорони родючості ґрунтів. Завдяки реалізації цього проекту відбувся дія. Українські експерти з моніторингу ґрунтів ознайомилися та вивчили сучасні підходи і методи моніторингу якості ґрунтів

Королівства Нідерландів, можливі шляхи вирішення проблем щодо забруднення ґрунтів та оцінку їх ризиків. У ході роботи проекту голландськими експертами було зазначено високий рівень системи моніторингу якості ґрунтів в Україні, який здійснює Центрдержродючість, та методики закладання тестових ділянок і відбору зразків. Загалом сучасна мережа моніторингу якості ґрунтів України повністю відповідає майбутній Директиві Європейського парламенту та Ради відносно створення рамок для захисту ґрунтів, що вносить виправлення до Директиви 2004/35/ЄС.

Королівство Нідерландів G2G9/UA/6/1 – Моніторинг якісного стану ґрунтів і рослинного покриву з використанням даних дистанційного зондування землі.

2011–2012 роки.

Тривалість проекту: 1,5 року максимум

Донор: Королівство Нідерландів

Виконавець: RIVM Національний інститут охорони здоров'я громадськості і навколишнього середовища

Бенефіціар: Міністерство аграрної політики та продовольства України

Реципієнт: Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів «Центрдержродючість»

Проблема:

Визначальною умовою сталого виробництва є наявність родючих ґрунтів. В аграрному секторі економіки використовується 71 % від загальної площі земель України, в тому числі орних – понад 32,4 млн га. Як показують результати агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення, площа родючих ґрунтів з кожним роком зменшується, а території деградованих, еродованих, забруднених земель, навпаки, – збільшуються.

Проблемі моніторингу стану ґрунтів в Україні не приділяється належної уваги. Організаційно моніторинг ґрунтів в Україні хоч і має ряд позитивних рис, проте він розвивається у відриві від європейського досвіду.

Нині на території України високими темпами поширюється вітрова та водна ерозія, площі й інтенсивність яких не визначаються, і, відповідно, не вживаються заходи з припинення та попередження розвитку таких негативних процесів. Приблизно в Україні водна ерозія проявляється на площі 12,5 млн га, що становить 30% від загальної площі сільськогосподарських угідь. Такі деградаційні процеси сприяють розвитку опустелювання. Крім того, на більшості сільськогосподарських земель проходить процес переущільнення, особливо в південних районах України. Також відбувається втрата ґрунтом гумусу, що підсилює емісію CO₂ в атмосферу. З кожним роком збільшуються площі сільськогосподарських земель з кислою реакцією ґрунтового розчину, які стають непридатними для вирощування цілого ряду сільськогосподарських культур. Також постійно відбувається локальне забруднення ґрунтів важкими металами та шкідливими для здоров'я людини і живих організмів речовинами.

У зв'язку з цим Мінагрополітики зацікавлене в отриманні технічної допомоги від голландської сторони враховуючи її значний досвід у сфері використання геоінформаційних технологій при моніторингу стану ландшафтного довкілля.

Мета: Ознайомлення з досвідом Королівства Нідерландів у сфері моніторингу стану ландшафтного довкілля із застосуванням дистанційного зондування Землі, проведення тренінгів, навчань спеціалістів щодо практичного впровадження досягнень Нідерландів у цій сфері, розроблення поетапного плану дій щодо впровадження дистанційного зондування в системі моніторингу якісного стану ґрунтів і рослинного покриву та гармонізації законодавства України згідно із стандартами ЄС.

Результати:

Визначення шляхів удосконалення методики моніторингу стану ландшафтного довкілля в Україні, зокрема, із застосуванням даних дистанційного зондування.

Розроблення плану заходів впровадження дистанційного зондування в сучасні мережі моніторингових ділянок та підвищення оперативності виявлення й ідентифікації деградаційних процесів.

Королівство Нідерландів G2G9/UA/6/2 – Оцінка ризиків забруднення ґрунтової води агрохімікатами (пестициди, добрива) залишених сільськогосподарських складів – відповідно до вимог Директиви ґрунтових вод 2006/118/ЄС та майбутньої Рамкової ґрунтової Директиви.

Тривалість проекту: 1,5 року максимум

Донор: Королівство Нідерландів

Виконавець: RIVM Національний інститут охорони здоров'я громадськості і навколишнього середовища

Бенефіціар: Міністерство аграрної політики та продовольства України

Реципієнти:

1. Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів «Центрдержродючість»
2. Інститут гідротехніки і меліорації Національної академії аграрних наук України

Проблема: На території України залишилися склади з пестицидами, строк зберігання яких закінчився, а їх утилізацію не було проведено. Оскільки споруди складів у належному стані не підтримувалися, із руйнуванням приміщень відкрився доступ до пестицидів для вітру, дощу, снігу, що спричиняє їх міграцію на прилеглі території.

Потрапляння залишків агрохімікатів у ґрунт, відповідно, спричиняє ризик забруднення ними сільськогосподарських культур, які вирощуються на цих територіях. По трофічному ланцюгу потім шкідливі речовини разом з рослинницькою продукцією потрапляють у тварини, завдаючи шкоди їх здоров'ю та забруднюючи продукцію тваринництва. До того ж забруднена шкідливими речовинами сільськогосподарська продукція є небезпекою для здоров'я і життєдіяльності людини.

Крім того, забруднення агрохімікатами прискладських територій є передумовою забруднення ґрунтових вод, які є джерелом живлення для рослин. Агрохімікати, потрапляючи у підґрунтові води та у відкриті водойми, вживаються тваринами і людиною. Небезпека у забрудненні ґрунтових вод полягає ще й в тому, що, потрапляючи у підґрунтові води, шкідливі речовини можуть мігрувати на великі відстані й нести небезпеку на значні території.

Мета: Підготовка керівного документа для визначення етапів процесу оцінки ризиків забруднення ґрунтових вод шкідливими речовинами залишених складів агрохімікатів (забруднення точковими джерелами (пестициди, нітрати).

Етапи: Три етапи процесу:

1 етап. Попереднє дослідження проведення інвентаризації занедбаних сільськогосподарських складів зберігання агрохімікатів, мобілізації процесів забруднення (з урахуванням умов зберігання) та місцевих механізмів міграції (у ґрунті і воді).

2 етап. Здійснення оцінки вилуговування забруднюючих речовин у ґрунтовій підземній воді і транспортування їх у водоносні горизонти через підземні води.

3 етап. Оцінка ризиків щодо функцій земле- і водокористування у безпосередній близькості від місць зберігання агрохімікатів (наприклад, загроза доступу до питної води і якість поверхневих вод).

Результати:

Україна прагне привести українське законодавство у відповідність з нормами ЄС згідно з Новою політикою добросусідства ЄС.

У рамках проекту було проведено:

робочі візити голландських експертів в Україну;

робочі візити української сторони до Нідерландів;

семінари, конференції, тренінги, круглі столи для навчання українських спеціалістів;

дослідження;

розроблення керівного документа з описом етапів технологічного процесу оцінки ризиків забруднення ґрунтових вод біля складів агрохімікатів з необхідними даними методами (моделями).

Програма ООН з навколишнього середовища. Проведення досліджень забруднених територій внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

2012–2013 роки

Тривалість проекту: 2 роки

Донор: Європейський банк реконструкції і розвитку

Виконавець: RIVM Національний інститут охорони здоров'я громадськості і навколишнього середовища

Бенефіціар: Міністерство аграрної політики та продовольства України

Реципієнт: Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів «Центрдержродючість»

Проблема: У зв'язку з Чорнобильською катастрофою залишаються забрудненими 5,35 млн га земель, з них 1,2 млн га сільськогосподарських угідь – з щільністю радіоактивного забруднення ґрунту цезієм-137 понад 37 кБк/м². Особливо важкими соціальні наслідки виявилися для населення Полісся, де сільськогосподарське виробництво є важливим сектором економіки та сферою зайнятості населення. Найбільшому радіоактивному забрудненню піддалися землі Українського Полісся. Саме тут спостерігалися окремі випадки, у яких вміст радіонуклідів у сільськогосподарській продукції перевищував не лише чинні гігієнічні нормативи (ДР–2006), але також і тимчасові, які було встановлено після аварії на ЧАЕС. Виникає необхідність реабілітації забруднених територій та відновлення сільськогосподарської діяльності, а у разі виявлення територій, неприйнятних для сільськогосподарської діяльності, – використання їх з метою вирощування технічних культур для подальшого виробництва біопалива.

Мета проекту: Повторне уточнює радіологічне обстеження забруднених сільськогосподарських угідь для визначення фактичних рівнів радіоактивного забруднення.

Коригування меж відповідних зон радіоактивного забруднення, розроблення реабілітаційних заходів з метою повернення цих земель до повноцінного безобмеженого використання.

Результати:

Для визначення вмісту радіонуклідів (цезію-137, стронцію-90), агрохімічних показників, мікроелементів, токсичних елементів було відібрано проби ґрунту на площі 550 415 га.

Також були проведені лабораторні дослідження зразків рослин на визначення питомої активності радіонуклідів (цезію-137, стронцію-90).

За результатами обстеження забруднених територій сформовано електронний банк даних з радіологічними, агрохімічними і токсикологічними показниками ґрунтів та радіологічними – рослин, виготовлено картографічні матеріали досліджуваних територій з визначенням ділянок за рівнем забруднення ґрунтів і рослин радіонуклідами, а також агрохімічними та токсикологічними показниками ґрунтів.

Визначено межі зон території України з різною щільністю забруднення.

Розроблено рекомендації для сільськогосподарських виробників щодо безпечного/раціонального ведення господарської діяльності на забруднених територіях.

Підготовлено заключні звіти за результатами проекту.

Для загального інструктажу фахівців регіональних центрів «Облдержродючість» з проведення обстеження забруднених територій організовано науково-практичні семінари (це 3 семінари на початковому, середньому та кінцевому етапах проекту).

Проведено:

Відбір проб ґрунту (55042 штук) на площі 550415 га для визначення вмісту радіонуклідів (цезію–137, стронцію–90), агрохімічних показників, мікроелементів, токсичних елементів;

Відбір рослин (22017 штук) для визначення удельної активності радіонуклідів;

Лабораторне дослідження відібраних зразків ґрунту на вміст радіонуклідів та агрохімічних показників (99074 випробувань);

Лабораторні дослідження зразків рослин на визначення удельної активності радіонуклідів (цезію–137, стронцію–90);

Узагальнення та аналізування отриманих результатів лабораторних досліджень, формування електронного банку даних за результатами обстеження забруднених територій;

Виготовлення картографічних матеріалів за результатами досліджень, в тому числі з визначенням території за рівнем забруднення;

Розробка пропозицій з виносу в натуру меж зон з різною щільністю забруднення;

Розробка рекомендацій з безпечного ведення господарської діяльності на забруднених територіях; підготовка заключних звітів за результатами проекту.

Буде сформована електронна база даних обстежених територій з радіологічними, агрохімічними і токсикологічними показниками ґрунтів та радіологічними – рослин.

Картографічний матеріал досліджуваної території з визначенням ділянок за рівнем забруднення ґрунтів і рослин радіонуклідами, а також агрохімічними та токсикологічними показниками ґрунтів.

Пропозиції з перегляду зон радіоактивного забруднення території і винос у природу меж зон з різною щільністю забруднення радіонуклідами за результатами досліджень.

Рекомендації безпечного ведення господарської діяльності на забруднених територіях.

Проведення науково-практичних семінарів для фахівців регіональних центрів «Облдержродючість» з метою їх підготовки та загального інструктажу проведення обстеження забруднених територій (це – 3 семінари :на початковому, середньому та кінцевому етапах проекту.

**Проект технічної допомоги Європейського Союзу
«Покращення навколишнього природного середовища в басейні річки Західний Буг»
впроваджений в рамках Програми Добросусідства «Польща-Білорусь-Україна»
(INTERREG IIIA/ Тасис ПГС)**

Місце реалізації: Україна, Волинська область, Володимир-Волинський, Іваничівський, Локачинський, Любомльський, Турійський райони

Період реалізації: 2008-2010 роки

Заявник: Волинський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції "Облдержродючість" (Волинська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»)

Проблема яку вирішував проект: На території Волинської області в басейні водозбору річки Західний Буг нв 2006 рік було розміщено 8 складів з забороненими і непридатними до використання отрутохімікатами накопиченими з часів Радянського Союзу в кількості 317 тон. Вони були джерелом забруднення території водозбору і відповідно вод річки. Це підтверджувалось попереднім обстеженням спеціалізованих організацій. У випадку виникнення критичних природних чи техногенних ситуацій (повінь, селі, пожеги) зростає

ризик виникнення екологічної катастрофи, забруднення річки Західний Буг.

Для попередження даної ситуації проектом було передбачено провести збір, затарення, вивіз і утилізацію накопичених отрутохімікатів, фіторе mediaцію територій прилягаючих до складів, два обстеження з ціллю контролю очищення вод, ґрунтів і рослин, робочі зустрічі, семінари і конференцію для підвищення поінформованості цільових груп.

Завдяки реалізації проекту планувалось ліквідувати отрутохімікати, знизити рівень ризику екологічної катастрофи, зменшити рівень забруднення вод шляхом впровадження запланованих заходів і підвищити поінформованість громад та керівників підприємств, щодо запобігання виникненню аналогічних ситуацій у майбутньому..

Загальна мета проекту: зменшення наявного рівня забруднення залишками отрутохімікатів ґрунтів і вод басейну річки Західний Буг та недопущення подальшого їх забруднення.

Реалізовані цілі проекту:

1. Перезатарення, транспортування, утилізація непридатних отрутохімікатів.
2. Виконання робіт по фіторе mediaції території навколо складів непридатних отрутохімікатів.
3. Ліквідація ризику забруднення навколишнього середовища забороненими і непридатними до використання отрутохімікатами.
4. Збільшення поінформованості про можливі негативні наслідки, накопичення непридатних і заборонених до використання отрутохімікатів, з метою запобігання виникненню аналогічних ситуацій.
5. Підготовка та видавництво монографії, щодо поводження з непридатними отрутохімікатами.

Заходи реалізовані Волинською філією державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» в рамках проекту:

Перезатарено та утилізовано 317 тон непридатних отрутохімікатів.

Проведено фіторе mediaцію на території складів (32 га).

Проведено інформування населення, фахівців сільськогосподарських підприємств та спеціалізованих організацій стосовно запобігання накопиченню непридатних отрутохімікатів сільськогосподарського призначення.

Підготовлено та розповсюджено монографію, щодо поводження з непридатними отрутохімікатами.

Централізовані склади Володимир-Волинського та Любомльського районів до вивезення отрутохімікатів

Централізовані склади Володимир-Волинського та Любомльського районів до вивезення отрутохімікатів

**Проект технічної допомоги Європейського Союзу
«Відновлення меліоративної мережі для сприяння економічного зростання сільських
територій Волинської області» впроваджений в рамках
Програми ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні»
(EuropeAid/134171/LACT-UA)**

Місце реалізації: Україна, Волинська область, Ковельський та Ратнівський райони

Період реалізації: 2014-2016 роки

Заявник: Волинська обласна державна адміністрація

Співзаявник: Волинська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»

Проблема яку вирішував проект: Волинська область розташована у зоні українського Полісся, для природно-кліматичних умов якого характерна велика кількість перезволожених земель. У 50-х роках минулого століття на її території було збудовано меліоративну мережу, унаслідок чого землі були осушені. Загальна протяжність меліоративних каналів становить 18,5 тис. км, з яких 75% знаходиться у власності територіальних громад (сільських та селищних рад). Меліоративна мережа включає також 15,5 тисяч гідротехнічних споруд різних типів.

В останні десятиріччя роботи щодо обслуговування меліоративної мережі не здійснювалися і на сьогодні переважна більшість мережі не виконує своїх функцій. Як наслідок, під час проходження повеней і паводків підтоплюються, а іноді і затоплюються осушені сільськогосподарські угіддя площею до 50 тис га. Площа осушених земель, що використовується для сільськогосподарського виробництва, зменшилася і становить 255,8 тис. га. Близько 90,9 тис. га осушених сільгоспугідь не використовується, у тому числі через недостатнє водовідведення та високі рівні ґрунтових вод. Ґрунти, перенасичені вологою, не дають змоги забезпечити нормальний розвиток сільськогосподарських культур у вегетаційний період та під час збирання врожаю.

Внаслідок зменшення площ осушених земель, які використовуються для землеробства, зниження врожайності сільськогосподарських культур, а також низьких знань селян про особливості ведення галузі рослинництва на осушених землях доходи сільського населення зменшилися, зріс рівень безробіття серед працездатного населення, спостерігається активний відтік людських ресурсів.

Загальна мета проекту: зробити внесок у підвищення якості життя населення у сільських радах Ковельського і Ратнівського районів шляхом відновлення меліоративної мережі у Волинській області.

Реалізовані цілі проекту:

1. Відновлено 240 км меліоративної мережі у 8 сільських радах Ковельського та Ратнівського районів.
2. Удосконалено менеджмент меліоративної мережі.
3. Підвищено рівень кваліфікації персоналу, що обслуговує меліоративну мережу.
4. Підвищено рівень свідомості та культури територіальних громад з питань бережливого ставлення до меліоративної мережі та її експлуатації.
5. Підвищено рівень ефективності використання осушених земель для агробізнесу.

Заходи реалізовані Волинською філією державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» в рамках проекту:

Проведення двох етапів агрохімічних обстежень ґрунтів (початкове та заключне) на сільськогосподарських землях площею 9090 га, розташованих поблизу меліоративних систем Ковельського та Ратнівського районів.

Розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій щодо методів ведення сільського господарства на осушених землях.

Проведення моніторингових досліджень та розроблення заходів щодо запобігання деградації ґрунтів на осушених землях.

Підготовлені рекомендації щодо ефективного використання осушених земель.

**Проект технічної допомоги Європейського Союзу
«Розбудова сільськогосподарської діяльності Маневицького району Волинської області та
Володимирецького району Рівненської області за рахунок підтримки регіональних програм
покращення ґрунтів і просвітницької діяльності серед населення (пілотний проект)» впровадженій в
рамках Програми ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні»
(EuropeAid/134171/LACT/UA)**

Місце реалізації: Україна, Волинська область, Маневицький район; Рівненська область, Володимирецький район

Період реалізації: 2014-2016 роки

Заявник: Маневицька районна рада, Волинської області

Співвиконавець: Волинська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»

Проблема яку вирішував проект: Маневицький та Володимирецький райони межують між собою. Їхні території забруднені внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, віднесені до зони спостереження Рівненської атомної електричної станції. Територія проектного впливу відноситься до депресивних територій з негативними демографічними показниками.

Соціальне та економічне благополуччя місцевого населення нерозривно пов'язане із господарюванням на землі. Сільськогосподарське виробництво за таких умов повинно вестись за технологіями, які сприятимуть максимальному зменшенню міграції радіонуклідів по харчовому ланцюжку. Мінімізація переходу радіонуклідів з ґрунту в рослини - одна з головних проблем проекту. Хімічна меліорація кислих земель є невід'ємною складовою досягнення даної мети. Вапнування є довгодіючим агро меліоративним заходом,

який докорінно поліпшує родючість кислих ґрунтів, підвищує врожай сільськогосподарських культур, зменшує коефіцієнти переходу радіонуклідів у продукцію рослинництва.

Сприятливим чинником є наявність місцевих вапнякових матеріалів, що утворився під час очищення та пом'якшення води на ВП «Рівненська АЕС».

Тому, основним напрямком в реалізації проекту є впровадження системи навчальної, інформаційно-просвітницької роботи серед мешканців територіальних громад щодо вапнування кислих ґрунтів і ефективного ведення сільського господарства Володимирецького та Маневицького районів.

Загальна мета проекту: сталий соціально-економічний розвиток Маневицького району Волинської області та Володимирецького району Рівненської області за рахунок покращення родючості ґрунтів і стимулювання сільськогосподарської діяльності населення, покращення здоров'я населення.

Реалізовані цілі проекту:

1. Впроваджено систему навчальної, інформаційно-просвітницької роботи серед мешканців територіальних громад щодо удобрення кислих ґрунтів і ефективного ведення сільського господарства Володимирецького та Маневицького районів.

2. Закладено демонстративні майданчики для практичного навчання населення методам вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції, збільшення доходів та соціального статусу.

3. Оснащено комунальні заклади спеціалізованою технікою для підготовки, навантаження, перевезення та внесення вапнякових матеріалів на землях особистих селянських господарств.

4. Забезпечено технологічною документацією 3000 особистих селянських господарств щодо покращення родючості ґрунтів шляхом вапнування.

Заходи реалізовані Волинською філією державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» в рамках проекту:

Підготовлено методичні рекомендації для населення щодо покращення родючості кислих ґрунтів шляхом вапнування.

Проведено агрохімічне обстеження та розроблено 3000 індивідуальних рекомендацій щодо покращення родючості ґрунтів шляхом вапнування з розрахунком доз добрив на запланований врожай для основних районованих сільськогосподарських культур.

Розроблено технологічну документацію для підвищення родючості ґрунтів на демонстраційних майданчиках з застосуванням заходів хімічної меліорації.

Проведено навчання тренерів проекту для інформаційно-просвітницької роботи серед мешканців територіальних громад.

**Програма INTERREG IIIA/TACIS в Україні –
Програма Добросусідства Угорщина – Словаччина - Україна
Номер проекту № 2006/121-736 від 06.07.2006**

«Розробка українсько-угорських комплексних планів протипаводкового захисту, розвитку водного господарства та оновлення заплавлених територій регіоні берег і басейні р. Боржава»

Для виконання завдань пов'язаних з використанням сільськогосподарських угідь був заключений договір від 2 жовтня 2006 року між Закарпатським обласним виробничим управлінням по меліорації та водному господарству та Закарпатським обласним державним проектно-технологічним центром охорони родючості ґрунтів і якості продукції.

Термін дії: 24 місяці

Мета проекту - покращення протипаводкового захисту, шляхом застосування нових методів захисту від паводків, **розвиток сучасного сільського господарства**, збереження цінностей навколишнього середовища та розширення туристичних можливостей регіону

Діяльність проекту зосереджена в Іршавському і Берегівському районах Закарпатської області, Україна. Значна частина заходів відбувалась в рамках аналогічного проекту на угорській території регіону Берг.

Основні напрямки проекту:

- Протипаводковий захист
- Сучасне ведення сільського господарства
- Збереження та захист навколишнього середовища
- Інформування населення щодо участі у протипаводковому захисті та ефективності використання водних ресурсів регіону

Проект був розроблений спільно з Верхньо-Тисайською дирекцією охорони довкілля і водних справ Угорської Республіки для покращення протипаводкового захисту в регіоні Берг. В його основу покладено заходи по реалізації державних довгострокових програм розвитку водогосподарського комплексу в Україні - Програма комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиси у Закарпатській області на 2006-2015 роки і План Вашаргелі в Угорщині.

Цільовими групами проекту є населення регіону - 19 угорських та 40 українських населених пунктів, сільськогосподарські організації, підприємці в сфері туризму, державні та місцеві органи влади.

Основними заходами проекту є:

- Розробка спільної комплексної Концепції розвитку і управління водними ресурсами та протипаводкового захисту регіону Берг і басейну р. Боржава;
- Проведення досліджень щодо розвитку сільського господарства в регіоні Берг і басейні р. Боржава та розробка рекомендацій для аграрників;
- Проведення спільного українсько-угорського екологічного дослідження території регіону Берг та басейну р. Боржава, надання рекомендацій щодо покращення водного режиму заболочених територій та водних ресурсів
- Інформування населення про заходи проекту шляхом проведення тематичних семінарів, освітніх заходів для громадськості в Берегівському, Іршавському районах, розповсюдження буклетів, листівок про виконання проекту, залучення представників цільових інституцій регіону, збір пропозицій, ініціатив від населення, органів місцевої влади. Проведення анкетування населення території проекту та розробка програми інформування громадськості.

У рамках виконання плану проекту Закарпатський центр «Облдержродючість» висвітлював сучасний стан і напрямки розвитку сільського господарства і його спеціалізацію як в цілому, так і в зонах повеневого ризику.

Закарпатським центром «Облдержродючість» надана обширна інформація про ґрунти сільськогосподарських угідь регіону басейнів річок Тиса і Боржава з визначенням їх типів, забезпеченості гумусом і поживними речовинами, а також їх кислотність і фізичні властивості, водний та повітряний режими.

За результатами ґрунтового і агрохімічного обстеження земель, які відводяться під сухі гірські ємності і низинні польдери викладений детальний матеріал по кожній запланованій ділянці з висновками по їх використанню.

Експерти з сільського господарства розробили заходи, щодо особливостей агротехніки сільськогосподарських культур на відведених територіях; регулювання водного режиму та принципи

організації сільськогосподарського виробництва, а також проект можливих заходів економічного стимулювання. Спеціалістами центру визначено найбільш прийнятний тип землекористування по оптимізації структури території в басейнах річок Боржава та Тиса, виходячи з гідрологічних умов регіону.

Обмін досвідом українських та угорських спеціалістів на Притисянській дамбі в Угорщині

Представлення території майбутнього польдеру Вари-Чегово на місцевості

Спільні екологічні та сільськогосподарські дослідження

Проект «Покращення протиаводкового захисту та оздоровлення екологічної ситуації на прикордонній українсько-румунській ділянці р. Тиса»

Цей проект відповідає другій пріоритетній сфері співробітництва програми і стосується передбачених нею заходів щодо вдосконалення транскордонного управління навколишнім середовищем.

Грантова Угода №2008/157-054 від 21.07 2008 року. Виконується Закарпатським центром.

Мета проекту. Реалізація Проекту спрямована на зменшення негативного впливу паводків і антропогенного навантаження на навколишнє середовище та на покращення планування протиаводкових заходів на українсько-румунській прикордонній ділянці р. Тиса.

Територія реалізації проекту охоплює Тячівський і Рахівський райони Закарпатської області, м. Тячів і м. Ужгород на Україні, а також повіт Марамуреш у Румунії.

Цільовими групами проекту є населення цільової території проекту, водогосподарські організації, органи регіонального і місцевого самоврядування, а також екологічні, сільськогосподарські та соціально-економічні організації цільової території проекту на Україні й в Румунії.

Пріоритетними сферами співробітництва в рамках цієї програми є:

1. Стимулювання місцевого соціально-економічного розвитку
2. Розвиток інтегрованих систем транскордонного співробітництва
3. Діяльність «Від людини до людини»

Реалізація цієї програми на українській території охоплює Закарпатську, Івано-Франківську, Одеську та Чернівецьку області, а на румунській території - повіти Ботошань, Марамуреш, Сату Марє, Сучава та Тульча.

Спільним проектом «Покращення протиаводкового захисту та екологічне оздоровлення навколишнього середовища на українсько-румунській прикордонній ділянці р. Тиса» вивчений стан агропромислового комплексу та розроблено ряд заходів, які покращуватимуть ситуацію у краї. Нами проведений аналіз землекористування основних товаровиробників та розроблена структура сільськогосподарських угідь; вивчена соціальна ситуація сільського населення, встановлена структура господарських формувань і виведені основні показники ефективності аграрного виробництва з розкриттям зовнішньо-економічної діяльності та інвестицій; показана динаміка виробництва і реалізації продуктів рослинництва і тваринництва за останні роки;

Всі перераховані питання допомогли краще зрозуміти стан агропромислового комплексу на досліджуваній території, так як **мета** даного проекту зводилась до вивчення історичних, господарських, агроекологічних, антропогенних передумов території досліджень, які призвели до негативних явищ, а **завдання** проекту – розробити заходи і рекомендації з покращення протиаводкового захисту та екологічного оздоровлення навколишнього середовища на українсько-румунській прикордонній ділянці р. Тиси, зокрема у Тячівському і Рахівському районах.

Проект «Розвиток Берегівської транскордонної польдерної системи у рамках Програми транскордонного співробітництва Європейського Інструменту Сусідства і Партнерства Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2007-2013 «Підвищення готовності до паводків у Берегівській транскордонній польдерній системі»

Грантова угода №161-529 від 18 липня 2008р., та угода №12-У від 5 грудня 2009 року укладена між Закарпатським обласним виробничим управлінням по меліорації та водному господарству - «Облводгоспом» та Закарпатським обласним державним проектно-технологічним центром охорони родючості ґрунтів і якості продукції – «Облдержродючістю»

Термін реалізації проекту - 01.04.2011-01.04.2013.

Мета проекту – зниження шкоди від паводків та негативного впливу засухи, впровадження інтегрованої системи управління водними ресурсами в межах Берегівської польдерної системи.

Напрямки співпраці:

- сприяння економічному та соціальному розвитку, покращення якості навколишнього середовища, покращення ефективності кордону, підтримка співробітництва «люди-людям».

- покращення якості навколишнього середовища, що має на меті покращення якості повітря, вод, земельних та лісових ресурсів, а також зменшення ризиків нанесення шкоди природному навколишньому середовищу. Діяльність проекту буде зосереджена на території Закарпатської області, в Берегівському та Ужгородському районах.

Проект передбачав в перспективі розчищення п'яти основних магістральних каналів системи та реконструкцію гідротехнічних споруд – шлюзів, дамб, водовипускників на цих каналах. Заходами проекту передбачено також здійснення сільськогосподарських, еколого-біологічних та туристично-рекреаційних досліджень. Серед інших заходів проекту проводились тематичні та еколого-освітні семінари, тренінги щодо впровадження методологічних основ Водної Рамкової Директиви ЄС, створення цифрової бази даних ГІС та закупівля спеціалізованого обладнання для експлуатаційних робіт по догляду за системою каналів.

Проведено інвентаризацію землекористування з визначенням структури посівних площ і найбільш вразливих до водної ерозії ділянок з метою вжиття протиерозійних та гідромеліоративних заходів. Для визначення стану родючості ґрунтів на різних сільськогосподарських угіддях закладені постійно діючі моніторингові площадки, на яких вивчався поживний, повітряний і водний режими, що дало змогу визначити втрати гумусу і поживних речовин та розробити заходи щодо їх зменшення. Протягом досліджень проведено ряд зустрічей з представниками місцевого самоврядування та землевласниками на території Берегівської польдерної системи, що дало можливість вислухати їхні пропозиції щодо використання водної мережі і сільськогосподарських угідь у зоні проекту.

Певну увагу при проведенні досліджень була звернута на вивчення можливостей поступового переходу на екологічно-чистих землях до органічного землеробства та виробництва екологічно чистої продукції.

У рамках цієї угоди експертна група неодноразово брала участь у тематичних і виїзних семінарах, які відбувались як в Україні так і в Угорщині, де висвітлювались не лише гідротехнічні, а і сільськогосподарські, екологічні і туристично-рекреаційні дослідження проекту.

В результаті проведеної роботи розроблені рекомендації щодо покращення ведення сільського господарства з метою ефективного використання сільськогосподарських угідь у зоні Берегівської транскордонної польдерної системи в басейні р. Тиса.

Група експертів від Закарпатської філії (Закарпатський центр «Облдержродючість») в Угорщині, 2013 р

Країни учасники 4-го проекту – від Євросоюзу – Румунія і Угорщина та Україна

**Проект HUSKROUA/0901/040 «Стале управління
природними ресурсами в межіріччі річок Тиса – Тур»**

Грантова угода № HUSKROUA/0901/040 від 20.09.2012 р.

Партнерська угода від 10.09.2012 р. діє до 31.12.2015 р.

Мета проекту. Проект спрямований на підтримку сталого управління природними ресурсами шляхом виконання проектних і будівельних робіт з реконструкції Батарської осушувальної системи. Оскільки побудована ще наприкінці XIX століття вона охоплює більшу частину території в межіріччі річок Тиса—Тур, формуючи стік у Румунії й Україні та впадає у річки Тур і Тиса на території Угорщини.

Територія проекту Тиса-Тур 1

Завдання проекту. Територія цієї системи розділена кордонами трьох держав, загальна її площа – 500 кв. км, тому впроваджували програму проекту Україна, Угорщина і Румунія. В Україні вона розміщена у межах Виноградівського району. У межіріччі цих річок є багато комплексних проблем, що виникли внаслідок незбалансованого управління водними та земельними ресурсами, а саме: проблеми паводків і дефіцит води під час вегетації сільськогосподарських культур, застарілі гідротехнічні споруди Батарської осушувальної системи, забруднення водних об'єктів і гідроморфологічні зміни тощо. Для успішного вирішення цих проблем необхідним вбачається

залучення всіх трьох країн до розробки і вжиття відповідних комплексних заходів.

Особливу увагу у програмі проекту було приділено використанню сільськогосподарських угідь на цій території, так як Батарська осушувальна система була побудована для освоєння сільськогосподарських угідь і покращення їх водного та поживного режимів і обслуговує майже 19 тис. га сільськогосподарських угідь на території Пийтерфолвівської, Великопаладської, Неветленфолвівської, Чепівської, Чорнотисівської, Дюлянської, Холмовецької, Сасівської та частині Теківської сільських рад. Зі всієї площі системи майже 15 тис. га знаходяться під гончарним дренажем, тут також знаходяться три насосні станції, які працюють як на осушення, так і обводнення території.

Першочерговим завданням партнера проекту – Закарпатської філії ДУ «Інститут охорони родючості ґрунтів України» є:

- вивчити історичний та сучасний стан сільського господарства на території проекту;
- провести аналіз існуючого стану землекористування основних товаровиробників;

У 2014-2015 рр. проведено детальне агрохімічне обстеження сільськогосподарських угідь з визначенням показників родючості і токсикологічного стану щодо забруднення ґрунтів важкими металами та залишковими кількостями пестицидів хлорорганічної групи, які мають тривалий період розкладу.

Узагальнені елементи технологій вирощування основних сільськогосподарських культур. Особлива увага приділена водному режиму (потреба зрошення і осушення), удобрення (приорювання післяжнивних решток, сидеральних культур), вапнування кислих ґрунтів, дотримання сівозмін тощо). На екологічно-чистих землях вивчена можливість запровадження органічного землеробства.

На досліджуваній території створена мережа моніторингу ґрунтів із закладкою 15-ти моніторингових ділянок, з яких відібрані ґрунтові зразки та визначені у них показники щодо родючості ґрунтів і якості продукції, а також на уміст важких металів та залишків пестицидів хлорорганічної групи.

На основі показників родючості ґрунтів створили базу даних за ГІС-технологіями. Опрацювали отримані результати з моніторингу ґрунтів для складання агрохімічних картограм на території проекту щодо кислотності ґрунтів та умісту гумусу, азоту, фосфору і калію, а також токсикологічних показників.

Обстежили і відібрали зразки намулу на відрізьку розчищення Старого Батару. Вивчили якісні показники намулу і можливості його використання.

Провели опитування населення щодо перспектив ведення аграрного виробництва і використання меліоративних каналів. Обробили зібрані матеріали за анкетами опитування та за статистичними даними.

На підставі проведених досліджень розроблені рекомендації щодо підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь і на цій основі отримання високих урожаїв. Більшість рекомендацій апробовані у передових господарствах зони проекту і узгоджені на громадських слуханнях.

Весняний розлив води на території проєк 1

За період виконання робіт у міжнародних проєктах спеціалістами філії було підготовлено ряд публікацій. Особливо затребуваними були видані рекомендації, а саме:

1. Розвиток сільського господарства в умовах реалізації протипаводкових заходів. -2007 рік;
2. Розвиток сільського господарства в умовах реконструкції Березівської польдерної системи. -2010р.;
3. Соціально-економічний розвиток та аграрні перспективи українсько-румунської прикордонної ділянки р. Тиса. – 2010р.

Публікації по проєктах 1

Група експертів на обстеженні території і зустрічах з місцевою владою (Квітень, 2013)

Виступ директора філії на заключному семінарі, 2015 р.

**Міжнародний Польсько-Український проект за номером 2777/2010 на тему
«Впровадження новітніх методів розпізнавання структури землекористування та цінних
екосистем для стабільного розвитку населених пунктів».**

Метою проекту було впровадження сучасних геоінформаційних інструментів для картографування ґрунту, земельного кадастру та виявлення цінних природних середовищ існування.

В результаті проекту була підготовлена група з 6 фахівців Чернівецького центру «Облдержродючість» в рамках програми ArcGIS та програм розвитку сільських територій. Було створено базу даних ГІС щодо якості ґрунтів і сільськогосподарського використання для шести районів Чернівецької області, розроблено карту гідрогенних екосистем області. Також було виявлено потенційно нелісові водно-болотні угіддя області та розроблено правила використання цінних природних лук і пасовищ.

Серед жителів сільської місцевості Чернівецької області було проведено інформування і поширення знань (близько 5000 осіб) на тему: принципи екологічного землеробства шляхом розповсюдження листівок та інформаційних брошур.

За результатами проекту було видано публікацію «Екологічні засади сталого розвитку сільських територій: зарубіжний та вітчизняний досвід».

Автори:

Соловей Тетяна Василівна – канд.геогр.н., Технологіко-природничий інститут (Польща, Фаленти)

Денисюк Михайло Васильович – директор Чернівецького обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції.

Старовойтова Ольга Олексіївна – завідувач відділу експериментальних досліджень, екологічної безпеки земель та якості продукції Чернівецького обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції.

Сорохманюк Олеся Іванівна – провідний картограф лабораторії моніторингу ґрунтів Чернівецького обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції.

**ОЦІНКА ЗАБРУДНЕННЯ ҐРУНТУ ПЕСТИЦИДАМИ В РЕГІОНАХ ПОХОВАНЬ ТА
РИЗИК ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРЕНАХ БУКОВИНИ.**

Сторона, яка реалізує даний проект:Кафедра геології Варшавського університету, вул. Жвірки і Фігури 93, 02-089 Варшава

Мета проекту:

Основною метою даного проекту є гарантія якості питної води для людей, які проживають на території Чернівецької області, що не призведе до погіршення якості питної води та в сільському господарстві. Також будуть усунені існуючі джерела забруднення, які загрожують здоров'ю та життю жителів Буковини. Так як забруднення питної води пестицидами, все-таки потрапляють до жителів сіл. Планується, що об'єм проекту буде залучати 8 % чисельності району чернівецької області, припускається, що більша територія є забруднена пестицидами (концентрація яких перевищує в 10 раз допустимої норми).

Етапи:

- I. Придбання обладнання для дослідження радіоактивності у ґрунтах та водах.
- II. Дослідження водно - ґрунтового стану середовища під кутом забруднення пестицидами та їх похідних(особливо інтенсивності випромінювання похідних від Стронцію -90) у досліджуваних 3 поховань на території Буковини – регіон села Каплівка, Іванківці та Ошихліби.
- III. Аналіз основних фізико-хімічних параметрів(в тому числі індикатор присутності пестицидів) питних вод.
- IV. Придбання мультимедіального обладнання, а також семінари з придбанням обслуговуючого обладнання для виміру випромінювання.
- V. Навчання по методам моніторингу небезпек, які виникають від поховань та утилізації пестицидів.

VI. Друкування трьох книжок та листівок. Перша публікація буде описувати практичні питання, котрі зв'язані з оцінкою площі області розповсюдження пестицидів у середовищі. В другій буде стосуватися вказівок щодо гідрологічних, геоморфологічних та геологічних критеріїв локалізації для новоутворених поховань, можливість хімічної міграції пестицидів, метод їх утилізації та відновлення моніторингу цього типу об'єктів. В третій будуть кліматичні умови чернівецької області та ґрунту.

VII. Дослідження по здійсненню результатів зібраних у розділах II і III.

VIII. Розповсюдження інформації про потенціальні небезпеки серед населення сіл Каплівка, Іванківці та Ошихліби.

За результатами проекту було видано публікацію «Ґрунти Чернівецької області» Головні автори:

Юзьвяк Кшиштоф - кандидат геолог. наук (Польща, Варшава);

Денисюк Михайло Васильович – директор Чернівецького обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції.

Співавтори першої частини:

Дутка Ф.І., Старовойтова О.О., Пальйчук О.М.

У книзі висвітлено матеріали 9-го туру агрохімічного обстеження ґрунтів Чернівецької області, приділено значну увагу

вмісту елементів живлення рослин у ґрунтах за агровиробничими групами ґрунтів, застосуванню органічних і мінеральних добрив, хімічної меліорації та біологізації землеробства області.